

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΦΙΛΙΠ ΛΕΓΚΡΕΝ

«Το ευρωπαϊκό “όνειρο” έχει τελειώσει»

Υπάρχει ήδη η Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων, σημειώνει Στο ΧΩΝΙ ο πρώην οικονομικός σύμβουλος του Χ.Μ. Μπαρόζο, στην Κομισιόν

«Είναι λάθος η προσέγγιση που ασχολείται με το αν χρειαζόμαστε “περισσότερη” ή “λιγότερη” ή “α λα καρτ” Ευρώπη», προειδοποιεί ο Φίλιπ Λεγκρέν, οικονομολόγος του LSE και πρώην σύμβουλος του προέδρου της Κομισιόν, Χοσέ Μανουέλ Μπαρόζο. «Αντί να προσφεύγουν σε θεσμικού τύπου προτάσεις», αναφέρει, σχολιάζοντας τις ανακοινώσεις των Βερσαλλιών περί Ευρώπης «πολλών ταχυτήτων», οι ηγέτες της ευρωζώνης πρέπει να δώσουν λύσεις σε θεμελιώδη ζητήματα, όπως η αύξηση των εισοδημάτων του κόσμου. Για την Ελλάδα, ο Λεγκρέν θεωρεί ότι είναι άκρως απαραίτητη η ανακούφιση χρέους, ώστε να μπορέσει να ανακάμψει.

Ευρώπη πολλών ταχυτήτων όχι μόνο σε ότι αφορά το ευρώ, αλλά για παράδειγμα τη ζώνη Σένγκεν, την ενιαία ισχύ ευρεσιτεχνίας κ.ά. Υπάρχουν βαθιές διαφορές μεταξύ κρατών-μελών και διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής (στην Ένωση). Οι δημοσιονομικοί κανόνες ισχύουν διαφορετικά για τη Γαλλία και διαφορετικά για τις μικρότερες χώρες, ή ειδικότερα για την Ελλάδα, η οποία δεν ελέγχει πλέον τις υποθέσεις της.

«Δεν υπάρχει αναπτυξιακή στρατηγική στην Ευρώπη που να βασίζεται στις επενδύσεις, την αύξηση των μισθών σε συνάρτηση με την παραγωγικότητα, αντί να συμπιέζουμε τη ζήτηση και να κρατάμε χαμηλά τα εισοδήματα, σε ένα κοντόφθαλμο κυνήγι ανταγωνιστικότητας»

Θα λέγατε ότι οι δηλώσεις των τεσσάρων -Μέρκελ, Ολάντ, Ραχόι, Τζεντιλόνι- αποτελούν και λίγο ή πολύ μια παραδοχή ότι το περίφημο ευρωπαϊκό κεκτημένο, ή το «όνειρο» μιας Ενωσης ισότιμων κρατών εξανεμίστηκε;

Νομίζω ότι πριν ακόμα από

τη συνάντηση των Βερσαλλιών, το «όνειρο» της ομοσπονδιοποίησης σε έναν ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο έχει επί της ουσίας τελειώσει. Κι έχει τελειώσει όχι μόνο επειδή νεότερα μέλη της Ε.Ε. δεν μοιράζονταν αυτό το στόχο. Αλλά επειδή τόσο οι ηγέτες όσο και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού στα ιδρυτικά κράτη-μέλη δεν εννοούσαν αυτή την προοπτική. Είδαμε ότι, κατά τη διάρκεια της κρίσης, σημειώθηκε κάμψη ή -καλύτερα- κατάρρευση της στήριξης προς την Ε.Ε. γενικά και τους θεσμούς της. Προέκυψαν ακόμα μεγαλύτερες ρήξεις μεταξύ των κυβερνήσεων, μέχρι και έριδες μεταξύ λαών. Συνεπώς η [ευρωπαϊκή] ιδέα ήταν ήδη νεκρή.

Θα έλεγα ότι από την έκθεση του προέδρου Γιούνκερ και από τις ανακοινώσεις των ηγετών που ακολούθησαν λείπει κάτι. Αποτυγχάνουν να θίξουν τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη και αντ' αυτού προσφεύγουν σε θεσμικού τύπου προτάσεις. Εάν δεν επανέλθει η ανάπτυξη στην Ευρώπη που να ωφελεί όλους, που να προσφέρει εισόδημα σε όλους, δεν θα επανέλθει ούτε το αίσθημα ασφάλειας και η αισιοδοξία. Επίσης, δεν υπάρχει ακόμα κατάλληλη αναπτυξιακή στρατηγική στην Ευρώπη που να βασίζεται στις αυξημένες επενδύσεις, την αύξηση των μισθών σε συνάρτηση με την παραγωγικότητα, αντί να συμπιέζουμε τη ζήτηση και να κρατάμε χαμηλά τα εισοδήματα, σε ένα κοντόφθαλμο κυνήγι της ανταγωνιστικότητας.

Είναι λάθος λοιπόν η προσέγγιση που ασχολείται με το αν χρειαζόμαστε «περισσότερη» Ευρώπη ή «λιγότερη» ή «α λα καρτ»

«Είναι λάθος η προσέγγιση που ασχολείται με το αν χρειαζόμαστε “περισσότερη” ή “λιγότερη” Ευρώπη και δεν επικεντρώνει στην επίλυση θεμελιωδών ζητημάτων», τονίζει ο οικονομολόγος Φίλιπ Λεγκρέν.

και δεν επικεντρώνει στην επίλυση αυτών των θεμελιωδών ζητημάτων.

Θεωρείτε ότι η αδιαφορία για αυτά τα θεμελιώδη ζητήματα συνέβαλε μεταξύ άλλων και στην ενίσχυση ακροδεξιών δυνάμεων; Ο Βίλντερς έχασε στην Ολλανδία, παραμένουν ισχυροί όμως άλλοι, όπως η Λεπέν στη Γαλλία, ο Χόφερ στην Αυστρία κ.ά.

Σίγουρα. Είναι τρομακτική η άνοδος ακροδεξιών δυνάμεων, από το κόμμα της Μαρίν Λεπέν ως τον Χερτ Βίλντερς. Έχουν γίνει σοβαρά λάθη τόσο πριν όσο και κατά

τη διάρκεια της κρίσης, πολλά από τα οποία συνεχίζονται. Εάν το σημερινό πολιτικό προσωπικό δεν είναι σε θέση να διορθώσει αυτά τα λάθη, τότε σαφώς χρειαζόμαστε φρέσκα πρόσωπα, εναλλακτικές δυνάμεις, να προχωρήσουν σε αλλαγές, χωρίς βεβαίως να υιοθετούν ακροδεξιές απόψεις.

Στην πράξη, τι μπορεί να σημαίνει η Ευρώπη πολλών ταχυτήτων; Θα μπορούσε για παράδειγμα να εφαρμοστεί ένα σχέδιο για προσωπική έξοδο μιας χώρας από το ευρώ ή η υιοθέτηση παράλληλων νομισμάτων;

Η λογική του παράλληλου

νομίσματος αφορά στην καθυστάση των αγορών ότι μια χώρα δεν κάνει «άλλα στο σκοτάδι». Έχει παρουσιαστεί από πολιτικές δυνάμεις ως μια προσωρινή λύση για διευθέτηση οικονομικών ζητημάτων, με στόχο είτε να επιστρέψει η χώρα αυτή πλήρως στο ευρώ είτε να περάσει τελικά σε ένα εθνικό νόμισμα. Στην πράξη όμως η προοπτική αυτή θα προκαλούσε παρεμβάσεις της ΕΚΤ, οικονομικό πανικό και έξοδο τελικά, έτσι κι αλλιώς. Δεν είναι ιδιαίτερα ρεαλιστική πρόταση λοιπόν.

Πάντα υπάρχει ένα κόστος σε μια ρήξη, πολιτικό και οικονομικό. Η ομαλότερη λύση για μια

ΕΙΠΕ

Για τον Μ. Σουλτς
«Γνωρίζοντας τον από πρώτο χέρι, δεν θα έλεγα ότι είναι ριζοσπαστικός άνθρωπος, αλλά ένας άνθρωπος των θεσμών»

Για την Ελλάδα
«Δεν έχει γίνει ουσιαστική ανακούφιση χρέους, που θα επέτρεπε σε αυτό να είναι βιώσιμο, στη χώρα να επιστρέψει στην ανάπτυξη και να σταματήσει η εξαθλίωση που επιβλήθηκε στον ελληνικό λαό»

Για το Brexit
«Η βρετανική κυβέρνηση προσπαθεί να έχει “και την πίτα ολόκληρη και το σκύλο χορτάτο”, αποσιτώντας προνόμια στην Ενιαία Αγορά της Ε.Ε. και περιορίζοντας τη μετανάστευση»

Δεν είναι μόνο ευθύνη μιας χώρας η κρίση την οποία βιώνει...

Αναμφισβήτητα. Το γερμανικό μοντέλο είναι δυσλειτουργικό. Είναι επιβαρυντικό για τους Γερμανούς και καταστροφικό συνολικά για την ευρωζώνη. Για τους Γερμανούς πολίτες, γιατί οι μισθοί έχουν μείνει στάσιμοι για πάνω από 20 χρόνια. Αυτή η συμπίεση των μισθών επιδόθηκε τεχνητά τις γερμανικές εξαγωγές και εν μέρει έδωσε ώθηση στα κέρδη των μεγάλων επιχειρήσεων. Επίσης τα χρήματα αυτά έγιναν κακές επενδύσεις στο εξωτερικό από τις γερμανικές τράπεζες, με αποτέλεσμα να εξανεμιστούν οι γερμανικές αποταμιεύσεις.

Για την ευρωζώνη είναι καταστροφικό γιατί η λογική ότι μια οικονομία τέτοιου μεγέθους μπορεί να αναπτυχθεί χάρη στη ζήτηση που υπάρχει κάπου αλλού, είναι απλώς ανεφάρμοστη. Δεν υπάρχει αρκετή ζήτηση, πολύ απλά. Από την άλλη, καθιστά τα προβλήματα του χρέους και των τραπεζών μιας χώρας ακόμη μεγαλύτερα.

Με δεδομένο ότι οι Σοσιαλδημοκράτες στη Γερμανία έχουν αποκτήσει αξιόλογο δυναμική, υπό τον Μάρτιν Σουλτς, πιστεύετε ότι μπορεί να αλλάξει κατεύθυνση το γερμανικό μοντέλο;

Ίσως υπάρχουν οριακές αλλαγές. Εχοντας εργαστεί στις Βρυξέλλες και γνωρίζοντας από πρώτο χέρι τον Μάρτιν Σουλτς, δεν θα έλεγα ότι είναι ριζοσπαστικός άνθρωπος, αλλά ένας άνθρωπος των θεσμών. Στη Γερμανία είναι φρέσκο πρόσωπο, πράγματι, δεδομένου ότι ήταν επί χρόνια στις Βρυξέλλες και όχι στο Βερολίνο, και αυτό το πιστώνεται. Σε κάθε περίπτωση, όμως, θεωρώ ότι το πιο πιθανό σενάριο στη Γερμανία, μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, είναι και πάλι ένας μεγάλος κυβερνητικός συνασπισμός. Εάν το SPD είναι πρώτο, μπορεί να ανακατευθύνει τις επιλογές του σημερινού συνασπισμού και να ξεφορτωθεί τον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, χωρίς αυτό να αποτελέσει τεράστια μετατόπιση της πολιτικής. Λίγες περισσότερες επενδύσεις, λίγο υψηλότεροι μισθοί. Και ο Μάρτιν Σουλτς έχει κρατήσει σαφώς πιο θετική στάση απέναντι στην Ελλάδα.

Παρόλα αυτά, στο γερμανικό εκλογικό σώμα έχει σεβριριστεί ένα ψέμα για την Ελλάδα, ότι για

παράδειγμα οι φόροι τους χρησιμοποιήθηκαν για να σωθούν οι απερίσκεπτοι Έλληνες, όταν στην πραγματικότητα τα χρήματα έσωσαν τις γαλλικές και τις γερμανικές τράπεζες. Όσοι ακόμα πιστεύουν το ψέμα, θα «δυσκολεύουν» τον Σουλτς, εφόσον εκλεγεί, να συναινέσει στην ανακούφιση χρέους για την Ελλάδα.

Έχετε επικρίνει στο παρελθόν τον τρόπο που αντιμετώπισαν την Ελλάδα τα ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη και η Ένωση.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε απόγνωση για το χρέος της. Υπήρχαν δεσμεύσεις [από τους δανειστές] περί ανακούφισης του δημοσίου χρέους, όμως ακόμα δεν έχει γίνει ουσιαστική ανακούφιση χρέους, που θα επέτρεπε σε αυτό να είναι βιώσιμο, στη χώρα να επιστρέψει στην ανάπτυξη και να σταματήσει η εξαθλίωση που επιβλήθηκε στον ελληνικό λαό.

Σε συνέντευξή σας στο Euractiv το Φεβρουάριο περιγράψατε την κατάσταση της Ελλάδας ως «μη βιώσιμη». Και τώρα η Αθήνα έχει μπροστά της μια αξιο-

«Το πιο πιθανό σενάριο στη Γερμανία, μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, είναι και πάλι ένας μεγάλος κυβερνητικός συνασπισμός. Εάν το SPD είναι πρώτο, μπορεί να ανακατευθύνει τις επιλογές του σημερινού συνασπισμού και να ξεφορτωθεί τον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε»

λόγηση, την προοπτική ένταξης στο QE, και το ΔΝΤ ή τη Γερμανία να δυσκολεύουν τις διαπραγματεύσεις. Θα λέγατε ότι εξακολουθεί να είναι «μη βιώσιμη» η κατάσταση; Πού βλέπετε την Ελλάδα σε έξι ή οκτώ μήνες από τώρα;

Είναι ξεκάθαρο ότι παραμένει

μη βιώσιμη. Παρατείνεται κάθε τόσο, κάτι που για τους λίπτες απερίσκεπτοι Έλληνες, είναι καλό, όμως για τον απλό κόσμο η ατέρμονη λιτότητα συνεχίζεται. Είναι πιθανό το σενάριο να συσπειρωθούν οι μισθοί, με το ΔΝΤ να μη συμμετέχει τελικά σε μελλοντική στήριξη της Ελλάδας, αν μη τι άλλο λόγω της διαφορετικής άποψης της κυβέρνησης Τραμπ στις ΗΠΑ για το τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνει το Ταμείο. Επίσης λόγω των διαφορών του με την Ε.Ε. για τη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους.

Οι Γερμανοί από την πλευρά τους είναι απολύτως μονόκτυποι. Θεωρούν ότι ένα «κούρεμα» χρέους δεν μπορεί να γίνει μέσα στην ευρωζώνη, κάτι που δεν είναι αλήθεια, και προσπαθούν να αναγκάσουν την Ελλάδα να επιλέξει ανάμεσα στο Grexit και την πόρευση μ' ένα δυσβάσταχτο χρέος, χωρίς πολιτική αυτονομία. Θεωρώ ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να ανακάμψει χωρίς ελάφρυνση χρέους. Αν δε γίνει αυτό, κάποια στιγμή θα επέλθει ρήξη και ο ελληνικός λαός θα ξεπεράσει το φόβο της εξόδου από την ευρωζώνη. Είτε κάποιος Έλληνας ή άλλος Ευρωπαίος που δεν βρίσκει σε προνομιακή θέση ή δεν έχει τη δυνατότητα να μεταναστεύσει, φτάνει κάποια στιγμή που θα αναρωτηθεί μήπως είναι καλύτερες εναλλακτικές επιλογές.

Ενώψει του Brexit, μιας και σύντομα αναμένεται να εννεγοποιηθεί και το άρθρο 50, εκτιμάτε ότι τελικά το Λονδίνο θα έρθει σε συνεννόηση με τις Βρυξέλλες;

Νομίζω η βρετανική κυβέρνηση προσπαθεί να έχει «και την πίτα ολόκληρη και το σκύλο χορτάτο», αποσιτώντας προνόμια σε ότι αφορά την Ενιαία Αγορά της Ε.Ε. και ταυτόχρονα να περιορίσει τη μετανάστευση από την Ε.Ε. στη Βρετανία, χωρίς να αντιμετωπίσει και πρόβλημα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Δεν πιστεύω ότι είναι απόλυτα ρεαλιστικό αυτό, κυρίως από οικονομική άποψη, γιατί πολλές χώρες θα εποφθαλμιούσαν τομείς δραστηριότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως τις αυτοκινητοβιομηχανίες, το χρηματοπιστωτικό κλάδο κ.λπ. Βέβαια η οικονομία θα πάει καλύτερα, υπάρχει καταβάλωση κι αυτό έχει κάνει τους οπαδούς του Brexit να αναθαρρήσουν. ❄